

Mescid-i Aksâ'nın Faziletine Dair Bir Eser: *Fezâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ*

Şule Soyal ŞENOL

<https://orcid.org/0000-0002-9726-9924>

bisenol@hotmail.com

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, Türkiye

Öz

Fezâil kelimesi şahısların, amellerin, kabilelerin, milletlerin, zamanların, mekân ve şehirlerin benzerlerinden üstünlüğünü anlatmak için kullanılmış ve bunların her birine dair müstakil eserler yazılmıştır. Şehirler içerisinde Mekke, Medine ve Kudüs diğer mekânlara göre mübarek kabul edildiği gibi mescitler içerisinde Mescid-i Harâm, Mescid-i Nebvî ve Mescid-i Aksâ diğer mescidlere göre mübarek kabul edilmiştir. Bu şehir ve mekânların Kur'ân ve hadislerde zikredilmesi ve İslâm tarihindeki önemli konumları, onların faziletine dair pek çok eserin yazılmasına vesile olmuştur. Şehirlerin faziletine dair bilinen ilk eserin Hasan Basrî'ye (ö. 110/728) nispet edilen *Fezâ'ilü Mekke* olduğu söylenmiştir. Kudüs'ün fazileti hakkında yazılan müstakil eserlere İbnü'l-Cevzî'nin (ö. 597/1201) *Fezâ'ilü'l-Ḳuds* ve Minhâcî'nin (ö. 889/1484'ten sonra) *İthâfû'l-aḥişşâ bi-fezâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ* adlı eserleri örnektir. Muhammed el-Yemenî'nin (ö. 732/1332) Türkçe olarak telif ettiği ve Mekke, Medine ve Kudüs'ün faziletini bir arada ele aldığı *Fezâil-i Mekke Medîne ve Kudüs* adlı eseri de önemli kaynaklar arasındadır. Daha sonraki yıllarda bu eserler kaynak alınarak kitaplar telif edilmeye devam edilmiştir. 19. yüzyılda kaleme alınmış *Fezâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ* adlı eser bu türe bir örnektir. Hâc Muhammed Ârif b. el-Hâc Mahmûd el-Eyyûbî tarafından Arapça olarak kaleme alınmış bu el yazması eser Süleymaniye Kütüphanesi, İbrahim Efendi Koleksiyonu, 00428M-003 koleksiyon numarasına kayıtlıdır. İstinsah tarihi hicrî 1219 olan ve müellif hattıyla yazılmış olan eser 11 varaktır. Müellif eserin dibâcesinde Beytülmakdis'e yapmış olduğu bir yolculuk esnasında Mescid-i Aksâ'nın faziletini anlatan bir kitaba rastladığını ve ayrıca Kudüs doğumlu olup Kudüs kadılığı yapmış olan Mücîrüddîn el-Hanbelî'ye (ö. 928/1522) ait *el-Ünsü'l-celîl bi-târîhi'l-Ḳuds ve'l-Ḥalîl* adlı eseri bulduğunu ifade etmiştir. Bu iki kıymetli eseri gördükten sonra fezâile dair eserler yazmaya karar vererek muhtasar olarak mezkûr risâleyi kaleme aldığını belirtmiştir. Eser 26 fasıldan oluşmaktadır. Müellif esere kısa bir girişle başlamış daha sonra birinci fasıla geçmiş, bu bölüme “Üç Mescide Yolculuğa Teşvik Hakkında” başlığını vermiştir. Eserde Mescid-i Aksâ'da yerine getirilen namaz, oruç gibi ibadetlerin fazileti ve mükafatlarının fazla oluşu, Sahra'ya doğru bevl etmenin kerahiyeti, Mescid-i Aksâ'da ihrama girmenin fazileti, Beytü'l-Lahim'in fazileti, Mescid-i Aksâ'nın yapısı, İsra ve Miraç olayına tanıklık eden kubbeler gibi fasıl başlıkları bulunmaktadır. Müellif fasıllarda hadis zikrettiği gibi bazı tarihçilerden doğrudan alıntılarla nakiller yapmış ve eseri Mescid-i Aksâ'nın fiziksel özelliklerine ait bilgileri aktararak sonlandırmıştır. Biz bu çalışmamızda yazılı, hazır veri olarak *Fezâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ* adlı eserden yararlanarak risalenin kaynaklarını ele almayı ve risalede kullanılan hadislerin tahririni yapmayı amaçlamaktayız.

Anahtar Kelimeler: Fezâil, Kudüs, Mescid-i Aksâ, *Fezâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ*, Yazma Eser.

A Work on the Virtue of Masjid al-Aqsa: *Fezā'il al-Masjid al-Aqsa*

Şule Soyal ŞENOL

<https://orcid.org/0000-0002-9726-9924>

bisenol@hotmail.com

Dr., Presidency of Religious Affairs, Ankara, Türkiye

Abstract

The word *fezā'il* has been used to describe the superiority of individuals, deeds, tribes, nations, times, places and cities over their counterparts, and separate works have been written on each of them. Among cities, Mecca, Medina and Jerusalem are considered blessed compared to other places, and among mosques, Masjid al-Harām, Masjid al-Nabawī and Masjid al-Aqsa are considered blessed compared to other mosques. The mention of these cities and places in the Qur'an and *hadiths* and their important positions in Islamic history have led to the writing of many works on their virtues. The first known work on the virtue of cities is said to be *Fezā'il al-Makkah* attributed to Hasan Basrī (d. 110/728). Ibn al-Jawzī's (d. 597/1201) *Fezā'il al-Ḳuds* and Minhājī's (d. after 889/1484) *Ithāf al-aḥiṣṣā bi-fezā'il al-Masjid al-Aḳṣā* are examples of independent works on the virtue of Jerusalem. Muhammad al-Yemenī's (d. 732/1332) *Fezā'il-i Mecca Medīna ve Jerusalem*, which was written in Turkish and deals with the virtues of Mecca, Medina and Jerusalem together, is also among the important sources. In the following years, books continued to be written based on these works. Written in the 19th century, *Fezā'il al-Masjid al-Aqsa* is an example of this genre. This manuscript, written in Arabic by Hāj Muhammad Ārif b. al-Hāj Mahmūd al-Ayyūbī, is registered in Süleymaniye Library, Ibrahim Efendi Collection, collection number 00428M-003. The date of the manuscript is 1219 AH and written in the author's calligraphy, the work consists of 11 folios. In the introduction, the author states that he came across a book describing the virtues of Masjid al-Aqsa during a trip to Beit al-Maqdis and that he also found a work titled *al-Ünsü'l-celīl bi-târîhi'l-Ḳuds wa'l-Ḳalīl* by Mujir al-Dīn al-Hanbalī (d. 928/1522), who was born in Jerusalem and served as the qadi of Jerusalem. He stated that after seeing these two valuable works, he decided to write works on *fezā'il* and wrote the aforementioned treatise in a brief form. The work consists of 26 chapters. The author started the work with a short introduction and then moved on to the first chapter, which he titled "About Encouragement to Travel to Three Masjids". The work includes chapters on the virtue of prayers and fasting performed in Al-Aqsa Mosque and the high rewards, the prohibitions against urinating towards the Sahara, the virtue of entering ihram in Al-Aqsa Mosque, the virtue of Bayt al-Lahim, the structure of Al-Aqsa Mosque, and the domes that witnessed the Isra and Miraj. The author cites *hadiths* in the chapters, as well as direct quotations from some historians, and concludes the work with information about the physical characteristics of al-Aqsa Mosque. In this study, we aim to discuss the sources of the treatise and to analyze the *hadiths* used in the treatise by utilizing the work *Fezā'il al-Masjid al-Aqsa* as a ready written data.

Keywords: Fezā'il, Jerusalem, Masjid al-Aqsa, Fezā'il al-Masjid al-Aqsa, Manuscript.